

PARTIJ VOOR DE DIEREN

LEIDEN

NATUURLIJK

Inleiding

Leiden is voor iedereen. En iedereen heeft het recht om te wonen.
Om door de natuur te wandelen en schone lucht in te ademen.
Om jezelf te kunnen zijn. Niet alleen mensen, maar ook dieren.
De Partij voor de Dieren durft belangrijke keuzes te maken.
En dat is ook nodig!

Wij willen klimaatverandering tegengaan. Wij willen rechten geven aan dieren. De natuur weer laten groeien en bloeien. En we willen dat iedereen een goed en rechtvaardig leven kan hebben. Dat willen wij doen in Leiden. De Partij voor de Dieren zet alles op alles om te zorgen voor een beter leven voor mens en dier.

Sinds 2010 laten we in de Leidse gemeenteraad zien dat het anders moet én kan. We riepen de noodtoestand uit voor klimaat en natuur, zorgden dat er een verbod komt op fossiele reclame en openden een mobiel duurzaamheidspunt zodat iedereen mee kan doen aan de verandering. We maakten Leiden groener met meer ruimte voor wilde natuur: stoeplantjes, bloeiende gazons en minder maaien. Ook zorgden we voor meer steun voor de dierenambulance en zetten we koers naar een proefdiervrije stad. En dankzij onze inzet wordt Leiden inclusiever, met gelijke kansen voor iedereen.

Er is echter nog veel werk aan de winkel. Met een sterke, nieuwe lijst vol bevlogen kandidaten blijven we natuurlijk de komende vier jaar strijden voor een eerlijk, diervriendelijk en toekomstbestendig Leiden.

Kirsten Schuil
Lijsttrekker Leiden

1

EEN LEEFBARE AARDE

Klimaat, biodiversiteit en energie

We leven op een prachtige planeet die ons alles biedt wat we nodig hebben. Toch maken vervuiling, het verdwijnen van natuur en het gebruik van gif de Aarde steeds onleefbaarder voor mens én dier. We staan voor een klimaat- en natuurcrisis die we nú moeten stoppen.

En dat kan! In Leiden werken we samen met Leidenaren, organisaties en ondernemers aan meer natuur, gezonde lucht, schoon water en veilige, schone wijken. De grootste vervuilers laten we meer betalen, terwijl we mensen met een lager inkomen helpen om duurzamere keuzes te maken. Energiebesparing staat daarbij voorop, aangevuld met manieren om energie duurzaam op te wekken.

Zo bouwen we samen aan een groene, eerlijke en sociale toekomst, voor álle Leidenaren!

● **Klimaatnoodtoestand: wij pakken 'm aan.**

Leiden wordt zo snel mogelijk klimaatneutraal, met 2030 als uitgangspunt.

● **Een wethouder voor Klimaat & Natuur.**

Want een gezonde Aarde verdient een vaste plek aan de bestuurstafel.

● **Minder uitstoot, meer natuur.**

Klimaat en biodiversiteit gaan hand in hand: elke maatregel moet beide versterken.

● **Iedere wijk een eerlijk klimaatplan.**

Samen met wijkbewoners maken we een eerlijk plan voor besparen, vergroenen en duurzame energie, met ruimte voor bewonersinitiatieven.

● **Betaalbaar verduurzamen voor iedereen.**

Niemand blijft in de kou. Iedereen krijgt hulp bij isoleren, energie besparen en schone energie.

● **Minder verspillen, meer besparen.**

Wat we niet gebruiken, hoeven we niet op te wekken.

● **De vervuiler betaalt.**

Wie het meest vervuult, draagt de grootste last.

● **Leiden wordt fossielvrij.**

Geen geld meer naar vervuilende bedrijven en fossiele warmte. We kiezen voor echt schone energie. Zonnepanelen en groen worden de norm op daken, gevels en boven parkeerterreinen.

● **Burgerberaad voor het klimaat.**

Het burgerberaad wordt blijvend. Inwoners beslissen mee – eerlijk geloot, eerlijk betaald.

● **De gemeente geeft het goede voorbeeld.**

Fossielvrij, natuurinclusief, plantaardig en duurzaam in alles wat we doen.

2

DIEREN ZIJN ONZE MEDEBEWONERS

Dierenrechten en dierenwelzijn

In Leiden leven meer dieren dan mensen, maar bij nieuwe plannen worden ze vaak vergeten. Dieren hebben ook recht op een fijne plek, om zich natuurlijk te kunnen gedragen en met respect behandeld te worden.

Daarom wil de Partij voor de Dieren een wethouder voor Dierenrechten & Dierenwelzijn. Leiden moet álle dieren beter beschermen: huisdieren, landbouwdieren en ook wilde dieren die ziek of gewond raken. We stoppen met de vee-industrie en met het gebruik en doden van dieren voor vermaak, traditie of mode.

Zo geven we ook de dieren in Leiden eindelijk de stem die ze verdienen.

- **Dieren krijgen een stem.**
Leiden krijgt een wethouder voor Dierenrechten. Dierenwelzijn weegt mee in elk besluit.
- **Meer geld voor dierenhulp.**
Asiel Stevenshage en de Dierenambulance-Vogelasiel krijgen structurele steun en huisvesting.
- **Betere bescherming.**
Sterkere handhaving op dierenwelzijn en een noodplan voor dieren bij crisis.
- **Steun voor dierenhelden.**
Burgerinitiatieven als de Paddenpatrouille en Egelwerkgroep krijgen blijvende steun.
- **Diervriendelijke inrichting.**
We richten de omgeving in met dieren in gedachten: met egelsnelwegen, nestplekken en diervriendelijke kades.
- **Beschermde leefgebieden.**
Groen wordt beschermd en verbonden met veilige ecologische routes voor dieren.
Hengelen verdwijnt uit gemeentewateren.
- **Voorkomen, niet bestrijden.**
Geen gif of vallen meer. Leiden kiest voor preventieve oplossingen tegen ervaren overlast.
- **Zorg voor huisdieren.**
Dierenvoedselbanken en steun bij dierenartskosten helpen inwoners met een krappe beurs.
- **Geen vermaak ten koste van dieren.**
De gemeente ontmoedigt entertainment met dieren zolang er nog geen wettelijk verbod is. Kinderboerderijen stoppen met fokken en slachten, en richten zich op opvang, zorg en educatie.
- **Het goede voorbeeld.**
De gemeente kiest plantaardig en dierproefvrij. Zo laten we zien hoe het anders kan.

3

KIES VOOR GROEN

Natuur en biodiversiteit

Natuur is van levensbelang. De mens neemt heel veel ruimte in door de intensieve veehouderij, gebouwen, industrie, wegen en recreatie. Hierdoor is er steeds minder ruimte voor dieren, planten en bomen in Leiden.

Zonder natuur kunnen we niet leven. Daarom wil de Partij voor de Dieren meer bomen, struiken, bloemen en planten. Gifvrij en goed voor de biodiversiteit. Het moet weer gonzen van de bijen, vlinders en libellen. Bomenkap en onnodig maaien moet stoppen, de natuur moet de ruimte krijgen om te groeien en te bloeien.

Een groen Leiden is de basis voor een gezonde, gelukkige en toekomstbestendige gemeente.

- **Rechten voor de natuur.**

De natuur krijgt een stem in beleid en besluitvorming.

- **Kappen met kappen.**

Elke boom telt. Leiden krijgt een Leids Bomenplan om bomen beter te beschermen, oud te laten worden en radicaal bij te planten – tot elke wijk minstens 30% kroonbedekking heeft voor schaduw en verkoeling.

- **Handen af van onze parken.**

Parken blijven groen en vrij van bebouwing, met nieuwe groene verbindingen door de stad.

- **Leiden gaat radicaal vergroenen.**

Stop de verstening! Daken, gevels, tuinen, straten en pleinen worden groene leefplekken voor dieren en mensen.

- **Ruimte voor wilde natuur.**

Stoeplantjes en spontane planten mogen meer groeien. Onkruid bestaat niet.

- **Groen in de volle grond.**

Geen tijdelijk decorgroen in bakken. We planten klimaatbestendig, inheems en biodivers.

- **Levend water.**

Grachten en sloten worden gezonde ecosystemen met schoon water, natuurvriendelijke oevers en groene kades.

- **Iedereen recht op groen.**

Er komt een groennorm per wijk. Iedere bewoner heeft zicht op groen en een park op loopafstand.

- **Samen vergroenen.**

Geveltuinen, voedselbossen en buurttuinen krijgen volop steun en ruimte. Er komt meer geld voor Samen aan de Slag.

- **Maaien met respect voor leven.**

We maaien en baggeren diervriendelijk, buiten broedtijd en winterrust.

4

DE ECONOMIE IN EVENWICHT

Economie, werk, inkomen en bestaanszekerheid

Economische groei is niet de oplossing, maar juist het probleem. Het is nú tijd voor een ander economisch systeem. Geld verdienen ten koste van dieren, natuur en andere mensen moet stoppen.

De Partij voor de Dieren kiest voor een schone, eerlijke, duurzame en lokale economie voor alle mensen én dieren waarmee we samenleven.

Een circulaire economie waarin ecocide (schade aan de natuur) en milieuvervuiling worden gestopt. We zuinig omgaan met grondstoffen. En overstappen van een wegwerpeconomie naar een kringlooeconomie, zonder afval! Dus voor vervuilende bedrijven en reclames is geen ruimte meer in Leiden.

In Leiden gaan we voor welzijn boven winst, en een economie binnen de grenzen van onze planeet.

- **Welzijn boven winst.**

Leiden stuurt niet op economische groeicijfers, maar op brede welvaart met graadmeters zoals gezondheid, welzijn, milieu, goed wonen en verbondenheid.

- **Weg met de wegwerpeconomie!**

We zetten vol in op hergebruik, delen, reparatie en minder afval. Leiden stimuleert tweedehands winkels, Repair Cafés en ruilmarkten.

- **Stop de vervuiling.**

We weren vervuilende bedrijven, stoppen met fossiele reclame en pakken zwerfafval stevig aan.

- **Eerlijke, lokale economie.**

De gemeente koopt lokaal en duurzaam in, en stimuleert Leidse ondernemers om circulair en eerlijk te werken.

- **Festivals en horeca in balans.**

We genieten van evenementen en horeca, maar met zorg voor de omgeving. Onze parken zijn er niet voor overvolle of besloten festivals.

5

WONEN IS EEN BASISRECHT

Wonen en bouwen

Een goede woning is een basisrecht voor iedereen. De huidige wooncrisis is het gevolg van jarenlange verkeerde politieke keuzes. De Partij voor de Dieren wil het tekort aan woningen duurzaam oplossen. Leiden volbouwen is niet de oplossing; dat maakt de gemeente onleefbaar. Wij willen de beschikbare ruimte en woningen eerlijk en betaalbaar verdelen.

We maken ruimte voor extra woningen door de vee-industrie te laten krimpen. Die neemt nu de helft van ons land in beslag. Op die plekken kunnen we nieuwe woningen bouwen en natuur aanleggen. Woningen die betaalbaar zijn en voor iedereen: starters, senioren, alleenwonenden of mensen in alternatieve woonvormen. Minimaal 40% van de huurwoningen moet sociale huur worden. De woningen die we bouwen zijn klimaatneutraal, circulair en natuurinclusief.

- **Wonen is een recht, geen verdienmodel.**

Huizen zijn om in te wonen, niet om winst mee te maken. Leiden kiest voor betaalbaar wonen en pakt huisjesmelkers aan.

- **Duurzaam bouwen.**

We bouwen natuur-inclusief, energiezuinig en circulair. Lege panden maken we bewoonbaar en ouderen helpen we doorstromen. We maken van het Werninkterrein een voorbeeld van een groene, gezonde wijk.

- **We bouwen slim - niet vol.**

We voegen woningen toe met behoud van groen en leefbaarheid voor mens en dier.

- **Samen wonen, eerlijk verdelen.**

Leiden maakt ruimte voor coöperatieve woonvormen. Ook studenten en starters krijgen eerlijke kansen.

- **Niemand slaapt gedwongen buiten.**

Leiden biedt opvang met privacy en helpt dak- en thuisloze mensen snel aan een veilige woning

6

INCLUSIEF, RECHTVAARDIG EN SOLIDAIR

Iedereen doet ertoe

De Partij voor de Dieren wil bouwen aan een samenleving waarin iedereen zich welkom en thuis voelt. In Leiden is dat helaas niet altijd zo. Te veel mensen hebben het gevoel dat ze er niet bij horen. Vaak wordt de schuld van problemen bij een ander gelegd. Mensen en groepen die het toch al lastig hebben. Ze krijgen te maken met vooroordelen, uitsluiting en geweld; bijvoorbeeld vluchtelingen of transpersonen. Dat is onacceptabel!

Racisme en discriminatie - zichtbaar of onzichtbaar - mogen geen plek hebben in Leiden. De Partij voor de Dieren staat voor een inclusieve gemeente waarin alle Leidenaren kunnen meedoen, ongeacht gender, leeftijd, achtergrond, seksuele voorkeur, beperking, chronische ziekte, neurodivergentie of financiële situatie. In Leiden gaat de kern zijn:
‘Beslis niet over ons, maar met ons.’

- **Leiden is er voor iedereen:**
Ongeacht afkomst, leeftijd, gender, neurodivergentie of beperking. We beslissen niet over mensen, maar mét hen.
- **We bestrijden alle vormen van discriminatie**
en racisme en werken met experts en ervaringsdeskundigen aan gelijke kansen voor iedereen.
- **Niemand in armoede.**
We zorgen voor eerlijke lonen, schuldhulp zonder schaamte en gelijke kansen voor kinderen.
- **Ruimhartige opvang voor mensen op de vlucht.**
We bieden veilige, kleinschalige opvang verspreid over de gemeente en helpen vluchtelingen meedoen in de samenleving.
- **We doen het samen.**
Leiden versterkt de verbondenheid tussen inwoners en gemeenschappen, zodat verschil geen afstand schept maar begrip.

7

SCHOON VERKEER

Mobiliteit en bereikbaarheid

Onze gemeente kan zoveel schoner, mooier en gezonder als we ons anders gaan verplaatsen. Daarom willen wij rechtvaardige straten: de auto is niet langer de baas, er komt meer ruimte voor voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer. Waar nu nog auto's geparkeerd staan, kan groen groeien en bloeien en kunnen kinderen veilig spelen.

Zo zorgen we voor een rechtvaardige straat met een groene, veilige omgeving voor mensen en dieren en gezonde lucht. Leiden kiest voor meer schoon openbaar vervoer, dat we gratis maken voor mensen die dat nodig hebben

- **De auto is niet langer de baas.**

Leiden geeft ruimte aan voetgangers, fietsers, spelende kinderen en groen.

- **Veiligheid voorop.**

30 kilometer per uur wordt de norm en er komen veel meer woonerven met 15 km/u als maximum.

- **Leiden maakt schoon reizen makkelijk:**

met veilige fietsroutes, deelvervoer, goede overstappunten en toegankelijke bushaltes.

- **Toegankelijk voor iedereen.**

De straat wordt optimaal toegankelijk voor mensen met een lichamelijke of visuele beperking.

- **Parkeren is maatwerk.**

Leiden werkt aan een autoluwe en groene stad, en kijkt samen met bewoners waar wel en geen parkeerplekken nodig zijn.

8

GEZOND EN VEILIG IN LEIDEN

Gezondheid, zorg en veiligheid

Iedereen wil een gezond leven. Dat begint met een leefomgeving die uitnodigt om naar buiten te gaan, te bewegen en gezond te eten.

De Partij voor de Dieren kiest voor preventie: voorkomen is beter dan genezen, zowel bij ziekten als bij criminaliteit. Gezonde, biologische plantaardige voeding moet betaalbaar en toegankelijk zijn. Meer groen verlaagt stress en zorgt voor schone lucht. Zorg moet beschikbaar zijn voor iedereen, zonder lange wachtlijsten en passend bij ieders situatie. Gezondheid gaat ook over mentaal welzijn.

Een sociale, veilige en ontspannen samenleving waarin iedereen zichzelf mag zijn is belangrijk. Leiden pakt seksueel overschrijdend gedrag en femicide hard aan. Net als andere vormen van geweld. En ook dieren verdienen bescherming. In Leiden heeft dierenmishandeling geen plek.

- **Preventie boven pillen.**

Leiden werkt samen met scholen, buurthuizen, sportclubs en stadslandbouw om bewegen en gezonde voeding makkelijk te maken.

- **Een gezonde omgeving.**

Leiden zorgt voor schone lucht en beschermt mens en dier tegen overmatige licht- en geluidsvervuiling.

- **Meer groen, minder stress.**

We vergroenen straten, schoolpleinen en zorglocaties, zodat iedereen kan ademen, bewegen en ontspannen in een gezonde omgeving.

- **Zorg die op tijd komt.**

Leiden investeert in toegankelijke zorg. We bieden laagdrempelige hulp bij mentale problemen, zonder lange wachtlijsten. Jongeren en andere kwetsbare groepen krijgen extra ondersteuning.

- **Veiligheid begint met respect.**

We pakken seksueel geweld, huiselijk geweld en femicide hard aan. Slachtoffers krijgen veilige opvang en deskundige hulp.

9

EEN LEVEN LANG LEREN

Onderwijs en cultuur

Goed onderwijs is de basis van een vrije en eerlijke samenleving.

Het leert kinderen kritisch denken en bewust omgaan met natuur, klimaat en dieren. Maar niet ieder kind in Leiden krijgt nu dezelfde kansen. De Partij voor de Dieren wil daarom meer geld naar onderwijs. Scholen krijgen groene, duurzame gebouwen en schoolpleinen. Onderwijs moet niet alleen gaan om cijfers, maar ook om sociale, creatieve en emotionele ontwikkeling.

Iedereen die dat wil, moet een leven lang kunnen leren. Ook kunst en cultuur horen daarbij. Ze maken ons creatief, kritisch en geven nieuwe ideeën. Kunst kan ontroeren, laten nadenken en zorgen voor verandering. Daarom steunen we een sterke cultuursector met eerlijke beloning voor makers, ruimte voor amateurs om zich te ontwikkelen en een divers aanbod voor bezoekers.

- **Eerlijke kansen op school.**

Leiden maakt bijlessen en extra steun op school voor alle kinderen toegankelijk, zodat niemand achterblijft.

- **Inclusief en gezond onderwijs.**

Scholen krijgen steun voor groene schoolpleinen, gezonde lunches en een inclusieve omgeving met aandacht voor mentale gezondheid.

- **Educatie voor een bewuste toekomst.**

Leiden stimuleert educatie die empathie en compassie voor mens, dier en natuur versterkt.

- **Cultuur voor iedereen.**

Leiden brengt kunst en cultuur naar alle wijken en verlaagt financiële en culturele drempels, zodat iedereen kan meedoen.

- **Ruimte voor Leidse makers.**

Leiden ondersteunt kleine culturele instellingen, amateurkunst en creatieve starters met subsidies en ruimte voor broedplaatsen.

10

SAMEN, EERLIJK EN OPEN

Democratie, bestuur, digitalisering en privacy

De lokale overheid moet betrouwbaar zijn. Leiden is geen bedrijf en inwoners zijn geen klanten. Leidenaren moeten kunnen meedenken en meebeslissen over hun stad, dorp of buurt. De gemeente neemt hun mening serieus en beslist open en transparant. Privacy en zeggenschap over eigen gegevens worden goed beschermd.

Samenleven betekent ook oog hebben voor de wereld om ons heen. Oorlog en conflicten ver weg hebben invloed hier. Soms leidt dat tot spanningen tussen inwoners. De gemeente moet dit voorkomen en heeft de plicht om tegen onrecht op te staan.

Iedereen moet zijn stem kunnen laten horen. De Partij voor de Dieren staat voor het demonstratierecht. Vreedzame demonstraties worden in Leiden ruim ondersteund.

- **Leiden beslist samen.**

Plannen worden gemaakt mét en dóór inwoners. Burgerberaden en raadgevende referenda krijgen een plek bij belangrijke besluiten.

- **Een stem voor de stemlozen.**

Bij participatie worden óók de belangen van dieren, natuur en toekomstige generaties vertegenwoordigd.

- **Duidelijke taal, eerlijk contact.**

Gemeentelijke communicatie wordt begrijpelijker, toegankelijker, sneller en inclusief.

- **Demonstreren is een grondrecht.**

Kleine demonstraties hoeven niet meer vooraf gemeld te worden, en bij actuele gebeurtenissen verkorten we de meldtermijn.

- **Eerlijke samenwerking, wereldwijd.**

Leiden werkt niet samen met organisaties die bijdragen aan dierenuitbuiting, vernietiging van natuur en klimaat, of mensenrechtenschendingen zoals in Palestina.

**SAMEN ZORGEN WE VOOR
EEN NATUURLIJKE, DIERVRIENDELIJKE
EN RECHTVAARDIGERE LEIDEN.**

STEM 18 MAART

**PARTIJ
VOOR DE
DIEREN**

LEIDEN

NATUURLIJK